

בס"ד. שיחת יום שמחת תורה, ה'תשי"ז.

בלתי מוגה

א. אין ברצוני לומר שהזמן הוא קצר¹,

— שכן, פעם² כשהי' כ"ק מו"ח אדמו"ר בווינא, באו אנ"ש ללוותו, וכרגיל אצל אנ"ש, באו משך זמן קודם זמן נסיעתה של הרכבת. בשעת מעשה עמד שם א' מיהודי אשכנז ("א' דייטש"), ואמר שעדיין יש "איינע מינוטע". נענה הרבי ואמר: אכן, רגע אחד הוא זמן רב, שהרי "בשעתא חדא וברגעא חדא"³ אפשר לעשות תשובה, ועד ש"זדונות נעשים לו כזכיות"⁴. —

אלא אומר אני שהזמן הוא יקר⁵. ולכן, יש למלא זמן זה בתוכן מלא — בניגון שמחה.

ב. הרה"ק מצאנז⁶ נהג לישון זמן מועט ביותר, שעות אחדות במשך המעת'לעת. ושאלוהו: הרי זה ענין הנוגע לבריאות הגוף? וענה: אומרים עלי שהנני בעל "תפיסה מהירה". מה פירוש "תפיסה מהירה"? — שדבר שנמשך אצל אחר זמן רב, נמשך אצל בעל התפיסה המהירה זמן מועט. ובמילא, גם בענין השינה — הנני ישן מהר⁷...

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א): כיון שהזמן יקר — הנה הרי אלו החפצים לישון, יישנו מהר, אלו שרצונם לומר "לחיים", יאמרו "לחיים" מהר, ואלו שרצונם לנגן ניגון, ינגנו ניגון מהר!

* * *

ג. כיון שעומדים אנו לפני קבלת שבת, הרי ע"פ דין⁸, העומד באמצע סעודתו וקדש עליו היום פורס מפה ומקדש על היין.

מזכירים, ואין ברצוני להנהיג חידושים ("עס ווילט זיך ניט איינפירן קיין נייעסן"). אמנם, כיון שהרה"ק מצאנז מדבר הרבה אודות הצ"צ, וכותב אודותיו דברים נפלאים — לכן מזכיר אותו.

(7) ראה ספר מקור חיים (בילגורייא תער"ב) נא, א (אות שלז).

(8) פסחים ק, סע"א. טושו"ע (ואדה"ז) אר"ח סרע"א ס"ד (ס"ט ואילך).

(1) ההתוועדות התחילה לפנות ערב, ונמשכה כשעה אחר כניסת השבת (המו"2).

(2) ראה גם תו"מ ח"ב ע' 183. וש"נ.

(3) ראה זח"א קכט, סע"א.

(4) יומא פו, ב.

(5) ראה שיחת יום שמחת ת"ש"ח בתחלתה (סה"ש תש"ח ריש ע' 177).

(6) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שיש מאדמו"רי פולין שמזכירים אותם, ויש שאין

כ"ק מו"ח אדמו"ר לא רצה לנהוג כן, מצד טעמים ידועים¹⁰, ולכן ישנם שאינם רוצים לנהוג כן. אבל בנוגע להציבור כולו — יפרוס א' מפה ויקדש, ויוציא את כולם ידי חובתם.

— מה שאמרתי שהכל ייצאו ידי חובתם, כוונתי, שייצאו ידי חובת קידוש, ולא שיצאו ידי חובת ברכת "בורא פרי הגפן" על היין, כ"י, כיון שהציבור גדול, יתכן הפסק בין שמיעת הברכה לשתיית היין, ולכן יברך כאו"א בעצמו "בורא פרי הגפן" על היין (אלו שלא בירכו "בורא פרי הגפן" קודם הקידוש, כי אלו שבירכו כבר, נפטרו כבר בברכתם הקודמת¹²), ואף שאינם יוצאים ידי חובתם בברכת "בורא פרי הגפן", מ"מ, יכולים לצאת ידי חובת קידוש.

וזהו מהטעמים להנהגת כ"ק מו"ח אדמו"ר בחלוקת "כוס של ברכה", שלא הי' מוציא אף אחד מהשומעים ידי חובת הברכה, דכיון שהי' ציבור גדול, הי' עלול להיות הפסק בין שמיעת הברכה לשתיית היין (עיי' שא' ידבר עם חבירו כו'), ולכן טוב יותר שכל אחד יברך לעצמו¹³.

היו כאלו שערערו על כך, באמרם, שכיון שב"כוס של ברכה" אין מברכים ברכה נוספת מלבד ברכת "בורא פרי הגפן", הרי אם אינו מוציא את הציבור ידי חובתם בברכה זו, במה היא השתתפותם בכלל? — בשלמא בקידוש, הרי נוסף על ברכת "בורא פרי הגפן" ישנה גם ברכת הקידוש, אבל ב"כוס של ברכה" דברכת המזון, שאין בה אלא ברכה זו — במה היא השתתפות הציבור, אם אינם יוצאים ידי חובתם בברכה זו? אבל האמת אינה כן, כי השתתפות הציבור היא בעצם העובדה שהמברך הוציאם ידי חובת "כוס של ברכה". והיינו, שאף שלא הוציאם ידי חובתם בברכת הנהנין, מ"מ הוציאם ידי חובת ברכת הזימון על הכוס, שנחשב לכל אחד מהם שבירך ברכת הזימון על הכוס.

וגדולה מזו כתב באשל אברהם¹⁴ בנוגע ל"לחם משנה", שיכול הבורע להוציא את המסובים ידי חובת לחם משנה, אף אם אינו מוציאם ידי חובתם בברכת המוציא. ולא מיבעיא מי שכבר נטל ידיו לסעודה, אלא אפילו קודם שנטל ידיו לסעודה, שאז אין עליו עדיין החיוב כלל, מ"מ, יכול לצאת ידי חובתו בלחם משנה, אף שאינו יוצא ידי חובתו בברכת המוציא.

13) ראה גם טושו"ע ואדה"ז או"ח סוסק"צ.

14) בוטשאטש — או"ח סרע"ד (הועתק ג"כ בארחות חיים שם). וראה גם מכתב אדר"ח מ"ח שנה זו: "בהכתוב במה שנדבר בעת ההתועדות בענין דלחם משנה וכו'".

9) ראה שיחת יום שמחת תורה תש"ד בתחלתה (סה"ש תש"ד ס"ע 39 ואילך).

10) ראה שו"ע אדה"ז שם סוסי"א.

11) בהענין דלקמן — ראה גם מכתב י"ט תשרי שנה זו (אג"ק חי"ד ע' כט ואילך).

12) ראה שם רסי"א.

ומכל־שכן בנוגע ל"כוס של ברכה", שבא לאחור האכילה, ולאחר שכבר נתחייב בברכת המזון, ובכל הענינים הנצרכים לברכת המזון — הרי ודאי שיכול לצאת ידי חובת "כוס של ברכה", אף שאינו יוצא ידי חובתו בברכת "בורא פרי הגפן".

ובנוגע לעניננו: אחד המסובים יוציא את כל הציבור ידי חובת קידוש, ואין זה שייך לברכת "בורא פרי הגפן", שבזה טוב יותר שכא"א יברך לעצמו, כנ"ל.

[דובר גם אודות אמירת "רצה" ו"יעלה ויבוא"¹⁵].

*

ד. א' הענינים שהנהיגו במשך השנים האחרונות הוא, שבהתועדות דשמחת־תורה מזכירים אודות נתינת מטבעות לצדקה בקופה הכללית במספר המכוון למספר ימי השנה, וכמבואר בהשיחות הקודמות¹⁶.

ולכן, הרי אף שבנוגע לפועל אין נפק"מ אם ידברו על כך היום או מחר, שהרי הפועל דנתינת הצדקה בלאה"כ אינו יכול להיות קודם יום ראשון בשבוע, אעפ"כ, מצד מעלת הזריזות,

— שזוהי כל מעלתו של אברהם אבינו, שהרי "העקידה עצמה אינה נחשבה כ"כ לנסיון גדול לערך מעלת א"א ע"ה .. רק שא"א ע"ה עשה זאת בזריזות נפלאה", ו"זריזותי דאברהם אבינו ע"ה היא העומדת לעד לנו ולבנינו עד עולם"¹⁷, ומבטלת כל הגזירות כו' —

מדבר אני אודות ענין זה עתה, כדי שבמחשבה ודיבור עכ"פ יתחיל הענין כבר מעתה.

ה. נתינת הצדקה היא ענין שצריך להיות בכל יום ויום, כי נתינת הצדקה היא יסוד והתחלת עבודת היום (כדלקמן).

ובהקדמה:

בשעה שיהודי קם משנתו, הנה לכל לראש צריך להתפלל, שהרי ענין התפלה צ"ל קודם לימוד התורה, כמאמר הגמרא¹⁸ "על תפילתי שתהא ..

שנים לאחרי ביאתו כאן שהיתה הקביעות כמו השתא, — שאותם שאכלו כזית הן ביום והן משחשכה (כמובן ע"י פריסת מפה וקידוש) יאמרו רצה ואח"כ יעלה ויבוא, כפי הסדר".

16 ראה שיחת יום שמחת דאשתקד סמ"ד (תו"מ חט"ו ע' 172). וש"נ.

17 תניא אגה"ק סכ"א (קלג, א).

18 ברכות ה, ב ובפרש"י.

15 ראה מכתב אדר"ח מ"ח שנה זו (אג"ק חי"ד ע' מג): "ובמ"ש אודות אמירת רצה ויעלה ויבוא — כיון שסעודת שמחת תורה נמשכה בשבת, ומה שנדובר בזה בעת ההתועדות — הוא ע"פ המבואר בשו"ע או"ח סוף סימן קפ"ח, עיין שם בשו"ע רבנו הזקן. והמסקנא, הוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ ז"ע למעשה, לפני איזה

סמוך למטתי", "שלא לעשות מלאכה ושלא לעסוק בתורה כשעמדתי ממתני עד שאקרא קריאת שמע ואתפלל", ואח"כ צריך ללמוד שיעור בתורה, ורק לאח"ז יכול הוא לילך לעסקיו. אבל ההתחלה צריכה להיות בענין התפלה. וביאור הטעם לכך שהתחלת היום צ"ל בתפלה דוקא, ולא בלימוד התורה:

כשם שאי-אפשר להתחיל את היום בענינים של עסק והדומה, כדי שלא יחשוב ש"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"¹⁹, ולכן בהכרח להתחיל את היום בענינים רוחניים — כן הוא גם ברוחניות גופא, שאין להתחיל את היום בלימוד התורה, כי:

אף שהתורה היא חכמתו ורצונו ית', מ"מ, מצד זה שהתורה ירדה למטה ונתלבשה בשכל אנושי, וסדר הלימוד הוא שצריך להבין בשכל ולחדש בתורה, "לאפשא לה"²⁰, שענין זה קשור עם מציאותו — עלול הוא לחשוב ש"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" בלימוד התורה, ולשכוח אודות נותן התורה.

ולכן צריכה התחלת היום להיות בעבודת התפלה — כי בתפלה מרגיש האדם שאינו מציאות לעצמו כלל, שהרי כל צרכיו מבקש הוא מהקב"ה שיתן לו, ואילו הוא מצ"ע אין לו שום דבר כלל.

וביטול זה נותן לו כח גם בלימוד התורה שאחרי התפלה, וגם בהעסק שאחרי לימוד התורה, שגם הם יהיו בביטול, דהיינו שיידע שכל הצלחתו, הן בעסקיו והן בלימוד התורה, היא מהקב"ה, "כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל"²¹.

ו. בתורה גופא — ישנו חילוק בין גליא דתורה לפנימיות התורה: האמור לעיל שבלימוד התורה נרגשת מציאותו של הלומד — הוא בגליא דתורה, כי, גליא דתורה נתלבשה בשכל אנושי, וסדר לימודה הוא באופן ד"לאפשא לה", דהיינו שצריך לחדש בתורה; משא"כ פנימיות התורה — שהמדובר בה הוא אודות ענינים של אלקות²², ולימודה אינו באופן ד"לאפשא לה", אלא כל ענין הלימוד הוא רק להבין את "דברי הרב", ולא לחדש.

ואדרבה: כשאדם מחדש בפנימיות התורה — דהיינו שמוסיף בה סברא אישית מדילי' — אמר על כך פעם כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם

לאדה"ז פ"ב ה"ה. ופ"א סוה"ד.

(19) עקב ח, יז.

(21) עקב שם, יח.

(20) זח"א יב, ב. הובא ונתבאר בתו"א

(22) ראה גם תו"מ ח"ז ע' 201.

מקץ לח, ג. לט, ד. ובכ"מ. וראה הלי' ת"ת

הזוהר²³, שזהו ענין ד"אשר יעשה פסל גוי' ושם בסתר"²⁴! ולכן, אסור להכניס סברות משלו בפנימיות התורה, כי אם ללמוד את "דברי הרב"²⁵.

— כשהרבי דיבר אודות ענין זה (בהיותו בפעטערבורג, הנקראת עתה בשם "לענינגראד"), שאלתי אז את הרבי: בשלמא מאמר שאדם שמע בעצמו, יכול הוא לשאול אצל בעל המאמר לפירוש הענין; אבל מה יעשה בהמאמרים הישנים, שבעל המאמר כבר איננו בעלמא דין, ונמצא שגם אז צריכים לשאול את בעל המאמר? — ענה לי הרבי בקור רוח ("קאלט בלוטיק"): נו, ומה בכך ("איז וואָס"?) ... —

וכיון שבלימוד פנימיות התורה לא מתערבת מציאותו, לכן אפשר ללמוד זאת גם קודם התפלה. ואדרבה: כיון שלימוד זה ענינו ביטול — הרי זה גם הכנה לתפלה גופא²⁶.

ז. כל האמור לעיל הוא ביאור הטעם שהתחלת עבודת היום צריכה להיות בענין התפלה דוקא.

אמנם, כדי שהתפלה גופא תהי' כדבעי — הרי העצה לזה היא ע"י נתינת הצדקה קודם התפלה, כמאמר הגמרא²⁷ "רבי אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי, אמר דכתיב²⁸ אני בצדק אחזה פניך".

והטעם לזה — כיון שהקב"ה משלם "מדה כנגד מדה"²⁹, ולכן, בשעה שנותן צדקה לעני ומחי' רוח שפלים³⁰, אזי משלם לו הקב"ה ומחי' גם אותו, שתפלתו תהי' כדבעי, ובמילא גם לימוד התורה והעסק שלאח"ז הם כדבעי.

ונמצא, שיסוד כל היום הוא נתינת הצדקה²⁶.

ח. וכיון שנתנת הצדקה נדרשת בכל יום ויום, כדי שהיום יהי' כדבעי — לכן הונהג שמשמח"ת ואילך יתנו סכום מטבעות לצדקה כפי מספר ימי השנה, מטבע ליום.

ונתינה זו היא לקופה הכללית, כי, כשנותנים בקופה הכללית, מועלת הנתינה גם על הימים שמר"ה עד שמח"ת, וכמדובר בשנים הקודמות¹⁶, שגבאי צדקה תורמים גם "על העתיד לגבות"³¹.

27) ב"ב יו"ד, א.

28) תהלים יז, טו.

29) סנהדרין ז, סע"א. וראה סוטה ת, ב ואילך.

30) ע"פ לשון הכתוב — ישעי' נו, טו.

הובא ברמב"ם הל' מגילה פ"ב ה"ז.

31) כתובות קח, א. וש"נ.

23) ראה זח"ג כזו, סע"ב ואילך, ובנצו"ז

שם אות א. עמק המלך שער עולם התווה ס"פ סט (מ, סע"ג).

24) תבוא כז, טו.

25) ראה גם תו"מ חי"ג ע' 40.

26) ראה גם לקו"ת תבוא מג, סע"ב

ואילך.

וע"פ הנזכר לעיל במעלת הזריזות — תהי' כבר עתה ההחלטה במחשבה וגם בדיבור עכ"פ, ומצד זה יומשכו כל הענינים הנצרכים על כל השנה.

* * *

ט. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה תורה צוה.

* * *

י. בכלל³², כל הענינים דראש השנה ויום הכפורים הם בבחינת עצרת וקליטה בשמיני-עצרת³³, ובשמיני-עצרת הם בקו השמחה³⁴. ידוע, שבר"ה ישנו ענין הדורמיטא³⁵. בערב ר"ה ובליל ר"ה היא עליית העולמות, ולאח"ז, ע"י תפלות ר"ה ותקיעת שופר³⁶, ישנה ההכרתה וההמשכה, עד שגמר ההמשכה והקליטה הוא בשמע"צ. כשם שהענין הוא בכללות, במשך ימי השנה, כן הוא גם בפרטיות במשך ימי השבוע³⁷: בכל ערב שבת וליל שבת, "מעלי שבתא", ישנה עליית העולמות, שהוא ענין דורמיטא, ובשבת היא ההמשכה³⁸. וכן כבריאת אדם הראשון ביום הששי, הי' "ויפל". תרדמה על האדם³⁹, ולאח"ז היתה הנסירה, ולאח"ז היחוד, וההמשכה בשבת קודש⁴⁰.

כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע סיפר⁴¹, שאדמו"ר הזקן הי' נרדם ביום הששי לפנות ערב, כי למעלה אז הוא זמן שינה. ויש לומר שזהו ענין עליית העולמות בערב שבת⁴².

שההמשכה דימי השנה היא ענין כללי, ולכן, מצד המקטרגים כו', דרוש זמן רב יותר (מהנחה בלתי מוגה).

38) ראה שער הכוונות סוכות דרוש ג. פע"ח שער ר"ה ספ"ב. ע"ח שער מיעוט הירח פ"ב-ג. וראה גם סה"ש תורת שלום ע' 13 ובהערה 10 שם.

39) בראשית ב, כא.

40) ראה גם התוועדויות תשנ"ב ח"ב ס"ע 124 ואילך. וש"נ.

41) סה"ש תורת שלום שם.

42) כי מלבד זה, לא מצאתי לע"ע מפורש שלמעלה זהו זמן שינה (מהנחה בלתי מוגה).

32) מכאן עד סוסי"א — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפס בלקו"ש ח"ב ע' 651. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה. 33) ראה לקו"ת דרושי שמע"צ פח, ד. צא, א. ובכ"מ.

34) ראה גם שיחת ליל שמח"ת סי"ב (לעיל ע' 82). וש"נ.

35) ראה שער הכוונות ענין ר"ה. פע"ח שער ר"ה. ועוד.

36) ראה תניא אגה"ק סי"ד. לקו"ת דרושי ר"ה נד, סע"ג ואילך. ובכ"מ.

37) אלא שבימי השבוע הענין נעשה במהירות, משא"כ בימי השנה הרי זה נמשך זמן רב יותר. וטעם הדבר — כיון

יא. כשם שישנו ענין הדורמיטא בימי השבוע וימי השנה, כך ישנו בכללות גם ב"שית אלפי שנין דקיימא עלמא"⁴³, שבסוף "שית אלפי שנין", יום הששי לפנות ערב דכללות, ישנו העלי' וסילוק, שמזה נמשכים חבלי משיח⁴⁴, עם כל הגזירות רחמנא לצלן, ולאח"ז היא ההמשכה בביאת המשיח⁴⁵.

בנוגע לעניננו:

כיון שהיום נצטרפו כל ג' הענינים ביחד: יום הששי לפנות ערב, ההתחלה דשבת; שמיני-עצרת; ונמצאים כבר בסיום "שית אלפי שנין", קודם משיח — צריך להתחיל כבר הסדר דהמשכות, שמיד משמע"צ ושמח"ת נלך לקראת הגאולה האמיתית והשלימה, שתהי' בקרוב ממש, לא "בעגלא דידי", אלא "בעגלא דידן"⁴⁶, למטה מעשרה טפחים, במהרה בימינו אמן.

*

יב. כפי שהנהיג כ"ק מו"ח אדמו"ר בשנים האחרונות⁴⁷, מנגנים בהתוועדות דשמח"ת ניגון הד' בבות לאדמו"ר הזקן.

אמנם, ישנה הנהגה נוספת שהנהיג כ"ק מו"ח אדמו"ר בשנים האחרונות — שעורכים את ההתוועדות בזמן שבו הכל יכולים לבוא, במוצאי שבת ובמוצאי יו"ט. ולכן, ימשיכו מחר את ההתוועדות, ויתחילו את המשך ההתוועדות מחר לפנות ערב, וימשיכו לתוך הלילה.

ומכיון שאין מקום ("עס האָט עפעס ניט קיין אָרט") לנגן ניגון אדמו"ר הזקן ב' פעמים, יעשו זאת מחר.

יג. מן הראוי עתה להכריז אודות ב' ענינים⁴⁸:

ואפשר לומר, שאדמו"ר האמצעי הביא ענין זה כדי לפעול — ע"י תפלה, או ע"י פס"ד בתורה — ביטול או עכ"פ חלישות בענין הגזירות (מהנחה בלתי מוגה).

46) ראה לקו"ש ח"ט ע' 23 הערה 61.

47) ראה שיחת ליל שמח"ת תש"ב (סה"ש תש"ב ס"ע 13). יום שמח"ת תש"ט בסופה (סה"ש תש"ט ע' 286). וראה גם סה"ש תש"א ריש ע' 86.

48) ראה שיחת יום שמח"ת תרצ"ז סי"א (סה"ש תרצ"ז ע' 203).

43) ראה ר"ה לא, א. וש"נ.
44) ראה התוועדויות שם הערה 40. וש"נ.
45) ולהעיר ממה שמצינו בספרים (נמוקי אור"ח סס"ח), אודות דברי המקובלים בשם האריז"ל, שבזמנו בטלו השמדות ולא יהיו עוד גזירות — הנה לאו מרן האריז"ל חתים עלי', שהרי ראינו שגם לאח"ז עוד ישנם גזירות (ראה גם אג"ק ח"י ע' קסט. לקו"ש חל"ח ע' 183).

אלא, שקשה לומר כן, שהרי אדמו"ר האמצעי מביא ענין זה בשם האריז"ל (שערי תשובה ה, ב ובהנסמן שם (קמח, ג)).

(א) שיבואו מחר לאמירת תהלים, כמו בכל שבת מברכים. — ענין זה שיידך לגבאי בית-הכנסת (כ"ק אדמו"ר שליט"א ציוה להגבאי ר' יוחנן גאָרדאָן להכריז על זה).

(ב) ישנה תקנה נוספת מכ"ק מו"ח אדמו"ר — ללמוד בכל יום פרשה חומש עם פרש"י. וכיון שיום זה הוא יום ששי בשבוע, צריכים ללמוד היום פרשת בראשית עד שביעי⁴⁹.

49 ראה גם שיחת יום שמח"ת תשי"ד ס"ב (תו"מ ח"י ע' 100 ואילך).